

THE TIMES GAZETESİ'NE GÖRE BALKAN SAVAŞLARI VE İNGİLTERE'NİN POLİTİKASI The Balkan Wars and the Policy of the United Kingdom According to 'The Times' Newspaper

Mehmet OKUR*

ÖZET

Osmanlı hâkimiyeti döneminde uzun bir süre asayişin hâkim olduğu Balkanlarda XIX. yüzyılın başından itibaren Avrupa devletlerinin de desteği ile gayri Türk unsurlar isyan etmeye başlamış ve bu isyanlar sonucunda küçük bağımsız ya da özerk devletler ortaya çıkmıştı. Belli bir sınır, din, dil, boy ya da tarihi süreç gibi bir ölçüte dayanmayan bu devletlerin, her biri hem birbirleri hem de Osmanlı Devleti ile mücadele içerisinde olmuşlar ve bu mücadelede büyük devletler tarafından farklı amaçlarla desteklenmişlerdir. XX. yüzyılın başında zirveye ulaşan Balkanlardaki bu gerginlik, bölgede özellikle Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile nüfuz mücadelesine giren Rusya'nın aktif politikası ile 1912'de bölgesel bir çatışmaya dönmüş, yakında başlayacak olan I. Dünya Savaşı'nın da habercisi olmuştur. Kısa sürede dost ve düşman tarafların yer değiştirdiği, çeşitli kombinasyonların döndüğü Balkan Savaşlarında büyük devletlerin tutumu dikkat çekicidir. Sırların Adriyatik'e ilerlemeleri Avusturya'da rahatsızlık yaratırken, Balkan devletlerini Osmanlı'ya karşı harekete geçirmede önemli rol oynayan Rusya şimdi Bulgaristan'ın İstanbul'a yaklaşmasından ciddi endişe duymaktaydı. Makale konumuzun bir bölümünü teşkil eden İngiltere'nin politikası ise Osmanlı Devleti'ne karşı Balkan devletlerini destekler nitelikte olmuştur. İngiltere, Berlin Antlaşması'ndan sonra özellikle Bulgaristan'ı nüfuzuna almaya çalışmış ve bu ülkeyi Rusya'nın güneye doğru yayılmacılığı yolu üzerine bir "tampon devlet" olarak dikme çabası içerisinde girmişti. İşte tarafımızca kaleme alınan bu makalede Balkan Savaşları sürecinde bölgede ortaya çıkan askerî ve siyasî gelişmelerin İngiltere'nin önde gelen yayın kuruluşlarından The Times gazetesine yansımaları üzerinde durulacaktır. Ayrıca Times gazetesinin verdiği haberler esas alınarak İngiltere'nin Balkan sorununa yaklaşımına da değinilecektir.

Anahtar Kelimeler; The Times, Balkan Savaşları, İngiltere, Osmanlı İmparatorluğu, Bulgaristan.

---

* Prof. Dr. Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü/Trabzon, okur25@yahoo.com.

ABSTRACT

The Balkans were peaceful under the Ottoman rule, but non-Turkish ethnic groups started to rebel from the beginning of the 19th Century onward with the support of European states, As a result small independent and/or autonomous governments came into being. These governments, which not did not fully depend on certain historical borders, religion, language, ethnic group or historical process, were at fight with both each other and Ottoman Empire, and this situation was supported by powerful states of those days for various aims. These tensions that reached top at the beginning of the 20th Century turned to be a regional conflict in 1912, especially due to Russia's active policy against the Habsburg Empire, which was contesting with the former for influence on the Balkans. This was also forerunner of the World War I. In the Balkan Wars that all sides changed in a short period, the attitude of powerful empires was notable. The progression of Serbia to the Adriatic disturbed Austria. Russia, which had provoked the Balkan states against the Ottoman Empire, started to worry for the Bulgarian advance toward Istanbul. Britain's policy, which constitutes a part of our paper, was to support the Balkan states against the Ottoman Empire. The London government tried especially to control Bulgaria after the Treaty of Berlin in order to check Russia's southward expansion, by creating a "buffer state". This essay tells about the reflections of the military and political developments during the Balkan Wars on The Times newspaper, which was one of Britain's leading broadcasting organizations. In addition, based on news from the Times, Britain's approach to the problem will be discussed.

Keywords: *The Times, Balkan Wars, England, Ottoman Empire, Bulgaria.*

Tarih boyunca çeşitli kavimlerin (Akalar, Dorlar, Dalmatlar, Traklar, İllirler, Romalılar, Slavlar, Hunlar, Avarlar, Bulgarlar, Kumanlar, Peçenekler, Uzlar, Torbeşler, Macarlar, Hırvatlar, Arnavutlar, Romenler, Yunanlılar, Boşnaklar, Ulahlar.....) yaşadığı Balkanlar, Büyük İskender İmparatorluğu, Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, onların zayıflamasıyla ortaya çıkan prenslik veya krallıklar, XIV. yüzyıldan XX. Yüzyılın başına kadar da Osmanlı hâkimiyetinde kalmıştır.¹

Osmanlı hâkimiyeti döneminde uzun bir süre asayişin hâkim olduğu Balkanlarda XIX. yüzyılın başından itibaren Avrupa devletlerinin de yönlendirmesi ve desteği ile gayri Türk unsurlar isyan etmeye başlamış ve bu isyanlar sonucunda küçük bağımsız ya da özerk devletler ortaya çıkmıştı. Kesin bir sınır, din, dil, boy ya da tarihi süreç gibi bir ölçüte dayanmayan bu devletlerin her biri, hem birbirleri hem de Osmanlı Devleti ile mücadele içerisinde olmuşlar ve bu mücadelede büyük devletler tarafından farklı amaçlarla desteklenmişlerdir.²

---

¹ Yusuf Hamzaoğlu, **Balkan Türklüğü I**, Ankara, 2000, XIV; Mehmet Hacısalihioğlu, "Makedonya", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 27, İstanbul, Ankara 2003, s.437-440; Halil Akman, **Paylaşılmayan Balkanlar**, IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2006, s.236.

² H.Yıldırım Ağanolu, **Balkanlardan Cumhuriyet'e Balkanların Makûs Talihi, Göç**, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2001, s. 45.

Örneğin Rusya, Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki hâkimiyetine son vermek için iki planı birden uygulamaktaydı. Bunlardan birisi 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan itibaren uygulamaya koyduğu Pan-Ortodoksluk, diğeri ise etkilerini yüzyıl sonra 1877 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında göstermeye başlayan Pan-Slavizmdi.³

Avusturya – Macaristan İmparatorluğu da, 1871'de Alman İmparatorluğu'nun ortaya çıkmasından sonra, dış politikasını batıdan güney-doğuya çevirmek zorunda kalmış, gözünü Adriyatik ve Selanik'e dikmişti. Adriyatik'e çıkmada Bosna –Hersek engeli, Selanik yönünde ise Sırbistan bulunmaktaydı. Bosna-Hersek üzerinde Sırbistan'ın da emelleri olması aynı zamanda bölgede bir Avusturya–Rusya rekabeti doğurmaktaydı.⁴

Makalemizin konusu teşkil eden İngiltere'nin politikası ise, XIX. yüzyılın sonlarından itibaren değişmeye başlamış, diğeri bir deyimle Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü savunma politikasından vazgeçmiştir.⁵ İngiltere, Almanya'ya yaklaşan Osmanlı Devleti'ni parçalamaya yönelik politikalara ağırlık vermeye başlamıştır. Ancak bu politikalar Osmanlı Devleti'ni tümüyle bölgeden uzaklaştırma şeklinde değil, Balkan devletlerini ve bölgedeki gayrimüslim unsurları destekleme şeklinde olmuştur.⁶ Nitekim İngiltere, Berlin Antlaşması'ndan sonra özellikle Bulgaristan'ı nüfuzuna almaya çalışmış ve bu ülkeyi Rusya'nın güne-

³ Akdes Nimet Kurat, **Rusya Tarihi, Başlangıçtan 1917'ye Kadar**, TTK Yayınları, Ankara 1987, s. 353-354.

⁴ Aynı zamanda bu rekabet Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun bütünlüğünü de tehdit etmekteydi. Zira Avusturya Slavları ile güney Slavları üzerinde Rusya'nın ve Sırbistan'ın tinsel etkisinin artması Avusturya İmparatorluğu'nu da tıpkı Osmanlı İmparatorluğu gibi dağılma tehlikesi ile karşı karşıya bırakmaktaydı. Yusuf Hikmet Bayur, **Türk İnkılâp Tarihi II/I, Trablusgarp ve Balkan Savaşları Osmanlı Asyası'nın Paylaşılması için Antlaşmalar, 1911 Başımdan Balkan Savaşlarına Kadar**, TTK Yayınları, Ankara 1991, s. 31.

⁵ XIX. Yüzyılın en büyük sömürge imparatorluğunu kuran İngiltere, dış politikasını mevcut sömürgelerin ve bu sömürlere giden yolların korunması esasına göre bina etmiş ve bunu 1877-1878 Osmanlı - Rus Savaşı'na kadar Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü korumak şeklinde sürdürmüştür. Fakat şu da belirtilmelidir ki, bu politika Osmanlı Devleti'nin Avrupa ve Asya topraklarında aynı derecede uygulanmamıştır. Zira 'Şark Meselesi' noktasında İngiltere, Osmanlı Devleti'nin Boğazlar hariç Avrupa topraklarından çıkarılmasını her zaman desteklemiş ve bu yöndeki faaliyetlere (Yunanistan'ın bağımsızlık kazanmasında olduğu gibi) büyük katkı sağlamış, ancak sıra Asya topraklarına gelince biraz önce belirtilen koruma politikalarını uygulamıştır. Reşat Sagay, **XIX. ve XX. Yüzyıllarda Büyük Devletlerin Yayılma Siyasetleri ve Milletlerarası Önemli Meseleler**, İş Bankası yayınları, İstanbul 1977, s. 72-73; Mehmet Okur, "XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'ne Yönelik Emperyalist Rekabet", **IV. Türkiye'nin Güvenliği Sempozyumu (Tarihten Günümüze Dış Tehditler)**, Elazığ 16-17 Ekim 2003, Fırat Üniversitesi Yayınları, Elazığ 2004, s. 532.

⁶ İngiliz basınının Balkanlardaki asayişsizliği ve isyanları "Hristiyan katliamı" şeklinde sunması bu ülkede Türklere karşı ciddi bir muhalefet oluşturmuş, Başbakan Dısraeli Osmanlı Hükümeti'ne suçlamaları kabul etmesi için baskı yapmaya başlamıştı. Justin McCarty, **Osmanlı'ya Veda, İmparatorluk Çökerken Osmanlı Halkları** (Çev.: Mehmet Tuncel), Etkileşim Yayınları, İstanbul 2006, s. 91-92.

ye doğru yayılmasını engellemek için yeni bir “tampon devlet” olarak dikme çabası içerisine girmiştir.⁷

Büyük devletlerarasında cereyan eden bu rekabet, Berlin Antlaşması'nın ortaya çıkardığı yeni siyasi yapı dolayısıyla daha da şiddetlenmiştir. Nitekim 1878'den beri Bosna-Hersek'in idaresini elinde bulunduran Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun, Makedonya'daki karışıklıklar ve II. Meşrutiyet'in ilanı sürecindeki iç gelişmelerden istifade ederek Ekim 1908'de Bosna-Hersek'i ilhak ettiğini ilan etmesi, Osmanlı Devleti'nden⁸ başka, başta Rusya olmak üzere büyük devletlerin sert tepkisine neden oldu.⁹ Her ne kadar Rusya, Temmuz 1876 Reichstadt ve Mart 1877 Peşte Antlaşmaları ile Avusturya'nın Bosna-Hersek üzerindeki isteklerini kabul ettirmişse de şartlar artık değişmişti.¹⁰ Aynı şekilde İngiltere de, Almanya yanında yer alan bir Avusturya-Macaristan'ın Balkanlarda genişlemesini Boğazlar ve Akdeniz politikaları için tehlikeli bulmakta ve Balkan devletlerini kontrollü bir şekilde desteklemekteydi.¹¹

İşte Avusturya-Macaristan'ın Bosna-Hersek'i ilhakının yaratmış olduğu bölgesel ve uluslararası tepki Balkan savaşlarını tetikleyen en önemli gelişmelerden biri oldu.¹² Nitekim bölgeyi kendi doğal yayılma alanı olarak gören Sırbistan, Bulgaristan ile birbirlerinin toprak bütünlüklerini garantileyen ve herhangi bir saldırı durumunda karşılıklı yardımı esas alan bir “Dostluk ve İşbirliği Antlaşması” imzaladı (11 Mart 1912).¹³ Daha sonra buna benzer bir

⁷ Fahir Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)**, TTK Yayınları, Ankara, 1997, s. 551; Fahriye Emgili, **Yeniden Kurulan Hayatlar, Boşnakların Türkiye'ye Göçleri (1878-1934)**, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2012, s.108.

⁸ Osmanlı Devleti, Bosna-Hersek'i işgal eden Avusturya-Macaristan'a sert tepki göstermesine rağmen yeni bir uluslararası krize neden olacağından savaşı göze alamadı. Ancak İttihat ve Terakki Cemiyeti, bütün yurttaki halkı örgütleyerek Avusturya mallarının alınmaması yönünde boykot girişimi başlattı. Y. Doğan Çetinkaya, 1908 Osmanlı Boykotu, Bir Toplumsal hareketin Analizi, İletişim Yayınları, İstanbul 2004, s. 14-19.

⁹ Avusturya'nın Bosna-Hersek'i ilhakı nedeniyle Rusya'da, “Bosna'da Sırp lar yaşıyor, Sırp lar da Slavdır, bizim kardeşlerimizdir, dolayısıyla Rus Hükümeti Bosna'yı Avusturya'nın esaretinden kurtaracak adımları derhal atmalıdır” şeklinde tepkiler yükselmekteydi. Lev Troçki, **Balkan Savaşları** (Çev.: Tansel Güney), İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2012, s. 7. Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Fransa basınında ise; Bosna-Hersek'e yönelik bir Sırp-Karadağ hatta bir Osmanlı saldırısında bu devletlerin yanında yer alacakları yazılmaktaydı. **Balkan Gazetesi**, 14 Teşrin-i Sani 1324 (27 Kasım 1908), No: 601.

¹⁰ Fahir Armaoğlu, **age**, s. 537.

¹¹ Stefanos Yerasimos, **Milliyetler ve Sınırlar, Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu** (Çev.: Şirin Tekeli), İletişim Yayınları, İstanbul 1995, s. 68, 100.

¹² Misha Glenny, **Balkanlar, 1804-1999, Milliyetçilik Savaş ve Büyük Güçler** (Türkçesi: Mehmet Harmancı), Sabah Kitapları, İstanbul 2001, s. 194.

¹³ Bu antlaşmaya göre; Bulgaristan ve Sırbistan birbirlerinin toprak bütünlüklerini tanıyacak, iki ülkeden birinin Osmanlı Devleti'ne savaş açması durumunda diğeri de tüm gücüyle yardımda bulunacaktır. Necdet Hayta – Togay Seçkin Birbudak, **Balkan Savaşlarında Edirne**, Ankara, 2010, s. 5. Sırbistan ve Bulgaristan daha sonra (Mayıs 1912'de) bir askerî anlaşma imzalarak Avusturya'nın Sırbistan'a saldırması veya Yeni Pazar Sancağı'na girmesi ile Romanya'nın Bulgaristan'a ve Sırbistan'a saldırması durumunda Bulgaristan 150.000, eğer Türkiye

antlaşma Bulgaristan ve Yunanistan arasında imzalandı.¹⁴ Eylül ve Ekim ayında da Karadağ, Sırbistan ve Bulgaristan ile bir savunma antlaşmaları imzaladı.¹⁵ Balkan Devletleri arasındaki bütün bu antlaşmalarda ve Balkan Savaşı'nın çıkmasında Rusya başlıca rol oynadı. Boğazlar üzerinde nüfuz elde etmek isteyen Rusya, bu amacına Balkan devletlerini kullanarak ulaşmayı düşünüyordu.¹⁶

Avrupa başkentleri, Balkan devletleri arasındaki bu görüşmeleri ve antlaşmaları yakından takip ederken, İstanbul bu konuda çok geç kalmıştı. Osmanlı Hükümeti, içerideki siyasi karışıklıklar nedeniyle Avrupa'daki gelişmeleri ve Balkan devletleri arasındaki ittifak sürecini izleyemediği gibi¹⁷, bu konuda basında çıkan bazı haberlere de itibar etmemiştir.¹⁸ Hatta Balkan devletlerinin birleşerek Osmanlı Devleti'ne savaş açacağı ve İngiltere'nin de bu savaşta Balkan devletlerine destek vereceği daha 1911 yılın Şubat ayında İngiliz gazeteleri tarafından yazılmış, bu haberler Osmanlı kamuoyuna da yansımıştı. Fakat gerek Osmanlı basını gerekse Babıali bu haberlere önem vermediği gibi Balkan devletlerini küçümseyici ifadeler de kullanmıştı. Zira 24 Şubat 1911 tarihli Hikmet gazetesinde çıkan bu haberle ilgili bir yazıda şöyle denilmekteydi:

“İngiliz gazeteleri ve özellikle Pall Mall Gazette küçük Balkan hükümetlerinin aleyhimize ittifak ettiklerini, orduları hazırladıklarını ve İngiltere'nin onlara destek çıkacağını yazıyor. Bu muhterem gazeteler Balkan hükümetçiklerinin bize saldırmasından pek memnun görünüyorsa da korktukları, böyle bir savaşın genel savaşa sebep olacağıdır! Biz de muhterem Pall Mall'a deriz ki bizim hiç korkmadığımız bir şey varsa, o da genel savaş ve İngiliz kolonilerinde ortaya çıkması muhtemel olan ihtilallerdir. Acaba bu muhterem kişiler

---

Bulgaristan'a saldırırsa Sırbistan da 200.000 kişilik bir kuvvetle ile birbirlerine askeri yardım da bulunacaktı. Yusuf Hikmet Bayur, *age*, s. 212-221; Fahir Armaoğlu, *age*, s. 654-661. Georges Castellan, **Balkanların Tarihi, 14-20. Yüzyıl** (Çev.: Ayşegül Yaraman-Başbuğu), Milliyet Yayınları, İstanbul 1995, s. 386.

¹⁴ Misha Glenny, *age*, s. 199; Mehmet Okur, “Balkan Savaşları”, **Balkanlar El Kitabı I, Tarih**, (Der.: Osman Karatay-Bilgehan A. Gökdag), Karam Araştırma ve Yayıncılık, Ankara 2006, s. 614.

¹⁵ Hüseyin Kabasakal, **Balkan Harbi (1912-1913)**, Genelkurmay ATASE Yayınları, Ankara, 1979, s. 13; Matthew Smith Anderson, **Doğu Sorunu 1774-1923** (Çev.: İdil Eser), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, s. 304.

¹⁶ Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih (1789-1994)**, Fizik Kitabevi, İstanbul 1995, s. 430.

¹⁷ Hatta dönemin Londra Sefiri'nin anlattığına göre; Balkan Savaşından az evvel İngiltere Krallığının Hindistan Müşaviri bulunan Ali Han'a Londra'daki Yunanistan ve Hindistan sefirleri müracaat ederek, Bulgarların Türkiye'ye karşı harbe hazırlandıklarını ve kendilerini de ittifaka davet ettiklerini, böyle bir badireye girmek istemediklerini, Babıali'nin, Yunanistan demiryollarının Avrupa demiryollarına iltisakına müsaade ve Sırbistan ihracatının Selanik üzerinden yapılmasına muvafakat edilmesi mukabilinde bu ittifaka katılmaktan sarf-ı nazar edebileceklerini anlatmışlardır. Hariciye Nazırı, bu hususta harekete geçmediği gibi, “Balkanlardan vicdanım kadar eminim.” diye beyanatta bulunmuştu. Ahmed Bedevî Kuran, **Osmanlı İmparatorluğu'nda İnkılap Hareketleri ve Milli Mücadele**, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2012, s. 577.

¹⁸ *Age*, s. 577.

bizim Bulgar ve Yunan ordusuna beş paralık bile kıymet takdir etmediğimizi ne zaman anlayacaklar?"¹⁹

Ancak burada şu hususa da dikkat çekmek gerekir ki, Osmanlı Hükümeti'nin Balkanlardaki gelişmeleri yeterince değerlendirememesinde; İtalya'nın Trablusgarp'a asker çıkarması, aynı döneme rastlayan Arnavutluk ayaklanması ve içerde hükümeti devirme girişimleri gibi başka unsurların da etkisi vardı.²⁰

Babıâli'nin içinde bulunduğu bu durumdan yararlanmak isteyen Karadağ, 8 Ekim 1912'de Osmanlı Devleti'ne savaş ilan ederken, diğer Balkan devletleri de 13 Ekim 1912'de, Babıâli'den; Müttefiklerin istekleri arasında imparatorluğu meydana getiren milletlerin etnik özerkliklerinin bütün sonuçlarıyla onaylanması, Osmanlı parlamentosunda her milletin nüfusuyla orantılı olarak temsil edilmesi, Hristiyanların askerlik hizmetlerini kendi yerlerinde yine Hristiyan kadrolarda yapmaları, Hristiyan nüfusu da bulunan vilayetlere büyük devletlerce onaylanan İsviçreli veya Belçikalı valiler atanması gibi Makedonya'nın yönetimi ile ilgili kabul edilmesi zor bir takım isteklerde bulundular.²¹ Bu istekler kabul edilmeyince 18 Ekim 1912'de Osmanlı Devleti'ne savaş ilan ettiler.²²

Osmanlı Hükümeti, bu ani saldırı karşısında İngiltere ve diğer büyük devletlerden savaşın önlenmesi için girişimde bulunmalarını istedi. Fakat bir sonuç almayınca bu kez Balkan ülkelerinin talepleri doğrultusunda Berlin Antlaşması'nın 23. Maddesine uygun olarak 1880 kanununun yürürlüğe koyacağını bir genelge ile ilan etti.²³ Osmanlı Devleti'nin savaşını engellemek için yaptığı son bir hamle de Rumeli Vilayetleri için İngiliz müşavirlerin getirilmesinin uygun bulunması idi.²⁴ Fakat Osmanlı Hükümeti'nin, bu yönde attığı hiçbir adım başlayan savaşı durdurmaya yetmedi.

Osmanlı Devleti, hemen her yönden savaşa hazırlıksız yakalanmışken²⁵, Balkan ülkeleri, yeterli miktarda asker toplamışlar ve bu dönemde Balkan devletleri ekonomik yaşama-

¹⁹ Önder Kocatürk, **Osmanlı-İngiliz İlişkilerinin Dönüm Noktası (1911-1914), İlişkilerin Bozulması ve İlk Krizler**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2011, s. 107.

²⁰ 1912 Temmuzunda Halaskâr zabitan Grubu'nun baskısıyla Sait Paşa başkanlığındaki İttihat ve Terakki kabinesi istifa etmek zorunda kalmıştı. A. Bedevi Kuran, **age**, s. 563-566.

²¹ Yusuf Hikmet Bayur, **age**, s. 420; Hasan Taner Kerimoğlu, **İttihat-Terakki ve Rumlar (1908-1914)**, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul 2009, s. 344-345.

²² Georges Castellan, **age**, s. 387.

²³ Berlin Antlaşması'nın 23. Maddesine göre Babıâli, doğrudan doğruya Osmanlı idaresinde kalacak olan Rumeli vilayetleri için, her vilayet içinde yerli halkın da geniş surette temsil edildiği komisyonlar tarafından Girit'tekine benzeyen – vergi muafiyetleri müstesna- nizamnameler hazırlattırarak, bunlar Babıâli'ce incelenecek ve yürütülmeden önce de Şarkî Rumeli'ye ait Avrupa Komisyonunun düşüncesi sorulacaktı. Yusuf Hikmet Bayur, **age**, s. 402.

²⁴ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi**, Meclis-i Vükela Kararı, Dosya No: 170, Gömlek No: 4. / 29 Eylül 1328.

²⁵ İstanbul'da söz sahibi olan İttihat ve Terakki Cemiyeti, orduda yeni bir yapılanmaya gitmiş, iç siyasal çatışmalar ciddi boyutlara ulaşmıştı. The Times gazetesi, ordudaki bu yeni yapılanmayı şu şekilde değerlendirmektedir: "...Bu arada Türk ordusu yeniden yapılanmaktadır. Daha doğrusu Jön Türkler Türkiye'de yenilenme adına tek bir şey yaptı. O da orduyu gençleştirdi. Hatta tüm finans kaynaklarını buna adadı denilebilir. Bu durum Jön-Türklerin, tek elleriy-

rını ve kamuoylarını da büyük ölçüde savaşa hazır etmişlerdi.²⁶ Sırbistan'da hemen her taraf eski Sırbistan'ın hayal ürünü resimleriyle süsleniyor, gazeteler, halkı, "savaşa hazırlanın, ortak Sırp - Bulgar taarruzu her an başlayabilir!" diye galeyana getiriyorlardı.²⁷

The Times gazetesi, savaşın hemen başlangıcında Bulgaristan ve Sırbistan'daki askerî hazırlıklar ve genel durum hakkında şu bilgileri vermektedir:

"(Balkanlarda) kriz olağanüstü hızla ilerledi. Yaklaşık 400.000 kişilik bir askerî kuvvete ulaşan Balkan ülkeleri, bugün öğleden sonra seferberlik ilan etti. Sofya Hükümeti, Türkiye sınırlarındaki çatışmalar yüzünden karar verilen seferberlikle ilgili bilgi vermesi için hükümet yurt dışı temsilciliklerine talimat gönderdi. Ayrıca Filibe ve Burgaz bölgelerinde sıkı yönetim ilan edildi.

Hükümetin seferberlik ilanı halk tarafından heyecanla karşılandı. İtalyan Elçiliği önünde bir gösteri düzenlendi. Ulusal banka 4 milyon Sterlin altın rezervinin, ayrıca 16 milyon Sterlin tutarında da kâğıt para ve gümüş bulunduğu dikkat çekerek mali problemin söz konusu olmadığını bildirdi.

Sırbistan'da da seferberlik ilan edilmiş ve polis yetkilileri askeri harekâtın haberlerinin yayımını yasaklamıştır. Savaş hazırlıkları bütün hızıyla sürmektedir.

Belgrat'ta halk heyecan içerisinde, bütün gazeteler ekstra basımlar yayınlıyor. Sokaklar üniformalı yedek askerlerle dolu. İnsanlar onların yanında savaşa katılmak için tren istasyonlarına akın ediyorlar."²⁸

The Times gazetesi, 03 Ekim 1912 tarihli "Balkanlarda Savaşa Hazırlık, Barış Umutları Giderek Azalıyor" başlıklı haberinde ise, Balkanlardaki barışın korunabilme olasılığının gittikçe azaldığı belirtilmekte ve şöyle denilmektedir:

"...Balkanlarda barışın muhafaza edilebilmesi olasılığı giderek azalıyor, Umutsuz olmak için henüz erken. Daha önceki anlaşmazlıklara benzeyen bu kriz savaşı çözümlenebilir. Fakat gün geçtikçe mevcut tansiyon artacağı benziyor. Çünkü Balkan devletlerinde ve Türkiye'de savaş hazırlıkları görülüyor. Ayrıca bu durum, Türkiye'ye karşı birleşen dört Balkan ülkesindeki kamuoyunda savaş isteğinin artmasına ve hükümetlerine baskı yapmalarına neden oluyor..."²⁹

Gazete, bu ülkelerden hiç birinin bu savaşa harcayacak parasının olmadığına da dikkat çekerek büyük devletlere, bir an önce olaya müdahil olmalarını ve Balkan devletlerine ekonomik baskı uygulamalarını önermiştir.

le kılıç tutan babalarından çok da farklı düşünmediklerini ortaya koymaktadır..." **The Times**, Oct 06, 1911.

²⁶ Troçki, **age**, s. 87-93.

²⁷ Mehmet Okur, **agm**, s. 614.

²⁸ **The Times**, Oct 01.1912. Balkan Savaşları sürecinde 'Kievskaya Misl' gazetesinin bölgedeki muhabirliğini yapan ünlü Bolşevik liderlerden Lev Troçki, 4 Ekim 1912 tarihli haberinde, Belgrad'da her tarafın yedek asker kalabalıkları ile dolu olduğunu, caddelerin simgesel savaş resimleriyle süslendiğini, Bulgaristan'da da özel ayinler düzenlendiğini bildirmekteydi. Troçki, **age**, s. 67, 85.

²⁹ **The Times**, Oct 03.1912.

İttihat Terakki yönetiminin tecrübesizliğine de dikkat çeken The Times gazetesi, II. Abdülhamit'in, Balkan devlet ve uluslarını birbirine düşüren politikasına atıfta bulunmuş, Bulgaristan'ı Sırbistan'a ve Yunanistan'ı Bulgaristan'a karşı kullanma siyaseti üzerinde durmuştur.³⁰

Savaşı, 9 Ekim 1912 tarihli haberinde "Balkanlarda Savaş Başladı" başlığı ile duyuran The Times gazetesi, savaşı başlatan tarafın Balkan devletleri olduğunu ancak, Türk hükümetinin sorumlu olduğunu yazarak batının Türkiye'ye geleneksel yaklaşımını bir kez daha ortaya koymuştur.

Savaşın başladığına dair The Times'da yer alan yazıda şu bilgi ve değerlendirmelerde bulunulmaktadır:

"Karadağ, Türkiye'ye savaş açtı. Diğer Balkan ulusları aynı doğrultuda hareket etmediler fakat bunu yapmaları an meselesi. Ancak hemen belirtilmesi gerekir ki, bu devletler Türklere savaş ilan etmek için makul bir sebebe de sahip değiller. Karadağ'ın hemen harekete geçmesinde bölgesel bazı haklı sebepleri olduğu gibi, coğrafi avantajı da vardı....

Son olaylara yönelik bakış açımız olan kötümserlik bizi umduğumuzdan daha erken haklı çıkardı. Her savaşta olduğundan daha büyük çaplı korkularımızı, nefretimizi uyandıran bu savaşın mütecavizi olan Balkan Devletleri, savaşın doğrudan sebebi olan Türklerin Avrupa'daki vilayetlerini iyi yönetememesinden kaynaklanmaktadır... Esasında patlak veren bu savaş, yıllardır içten içe yanan bir yangının sonucudur. Şayet insan ilişkilerinde kaçınılmaz olarak bahsedilecek bir şey varsa o da er ya da geç Türklerin Avrupa'daki İmparatorluğu'ndan elinde kalanları sonuna kadar savunacağıdır. Mücadele ertelenebilir fakat bertaraf edilemez..."³¹

Savaşın başladığı gün Avusturya ve Rusya, bütün büyük devletler adına bir bildiri yayınlarak, Balkanlarda sınır değişikliğini kabul etmeyeceklerini, yani mevcut durumun devamından yana olduğunu açıklamışlar ve gelişmeleri yakından izlemek üzere bölgeye çok sayıda gözlemci göndermişlerdi.³² Büyük devletlerin bu tutumunu Times gazetesi tarafından şöyle değerlendirilmiştir:

"...Bununla birlikte, Büyük Güçlerin ortak bir harekât hattı üzerinde anlaşabilmiş olmaları ve Rusya ve Avusturya-Macaristan'ın aleni olarak büyük güçler adına adımlar atıyor olmaları bu savaşın bir Balkan savaşı olarak kalacağını ummak için yüreklendirici oldu. Yapılması gereken bundan sonra da zaman zaman yükselebilecek gerilimden Avrupa'daki barışı korumak olmalıdır. Bu da yerine getirilmesi en önemli görevdir..."³³

Balkan Savaşı'nı dikkatle takip eden İngiltere'nin en büyük korkusu Osmanlı Devleti'nin savaşı kazanması ya da Bulgaristan'ın ağır bir yenilgiye uğraması idi.³⁴ İngiltere, Os-

³⁰ **The Times**, Oct 03.1912.

³¹ **The Times**, Oct 09, 1912.

³² Matthew Smith Anderson, **age**, s. 304-305.

³³ **The Times**, Oct 09, 1912.

³⁴ Nitekim İngiltere, Balkan Savaşlarında Kızılhaç ve diğer sosyal yardım kuruluşları aracılığı ile Bulgaristan'ın yanında olmuş, bu ülkeye büyük miktarda nakit para, sağlık ekibi, gıda ve ilaç yardımında bulunmuştur. **The Guardian**, Dec 18, 1912; **The Times**, Aug 13, 1913.

manlı Devleti aleyhinde veya Bulgaristan lehinde açık bir tutum da izleyemedi. Şüphesiz Londra Hükümeti'nin bu ikircikli tutumunda başta Hindistan olmak üzere sömürgelerinde yaşayan Müslümanlarının tepkisinden çekinmesi önemli rol oynamaktaydı.³⁵ Hatta İngiliz Hükümeti, Hindistan'daki gelişmeleri daha yakından izlemek için Hint Müslümanlarının düzenlediği toplantı ve gösterilere dikkat edilmesi konusunda ilgili memurlara özel talimat dahi vermişti.³⁶ İngiliz basını ise yapmış olduğu yayınlarla Hint Müslümanlarının tepkilerini gündeme getirmeye çalışmıştı. Nitekim The Times gazetesi, Londra Hint Müslümanlar Komitesi Başkan Yardımcısı'nın, Britanya Krallığı'nın Müslüman vatandaşlarının duygu ve düşüncelerini dikkate alması gerektiğini kaleme alan bir mektubunu yayınladı. "İslam ve Balkanlar" adını taşıyan ve The Times'ın editörüne gönderilen 16 Eylül 1912 tarihli mektupta şu uyarılarda bulunulmaktaydı:

"Londra Hint Müslümanlar Derneği'nin Başkan Yardımcısı olarak, sizin yüksek nezaketinize güvenerek mektubumun The Times' da yer alacağını düşünüp Hıristiyan Balkan ülkelerinin üzerindeki hırsın yakın doğuda yarattığı tehlikeli duruma dair bazı görüşlerimi belirtmek istiyorum.

Kısa bir süre önce köşenizde çıkan "Pan-İslamizmdeki Tehlike" şeklinde adlandırdığınız ilginç makalede, İngiltere'yi İslam'ın karşısındaki engel olarak belirtmişsiniz. İngiltere'nin İslam karşısındaki bir engel olup olmadığı gerçeği, İngiltere'nin bu görüşteki yaklaşık yüz milyon Hint Müslümanının bağlılığına sahip olmasının altında yatıyor. Şu düşüncemi açık yüreklilikle söyleyebilirim ki, böyle düşünenlerin görüşü ne olursa olsun, hiç bir makul İngiliz devlet adamı kraliyetin Müslüman vatandaşlarının duygu ve düşüncelerini göz ardı etmez ya da azaltmaz. Aksi durumun büyük bir akılsızlık olacağını düşünüyorum.

Türkiye, en organize ülkelerin bile çabalarını felç edecek korkunç zorluklar altında, ihtilaflar yüzünden karmakarışık olmuş bir bölgeye kanun ve düzen getirmek için çabalıyor. Peki, onların çabaları nasıl karşılanıyor? Şu anki şartlarda merkezi hükümetin kontrolü dışında, Balkanlardaki Hıristiyan devletler Türkiye'yi savaşa sokmak için açıkça çalışıyorlar.

İngiltere için doğu Avrupa ve Asya arasındaki barış herhangi bir güçten açık ara farkla önemli. Bu yüzden de hissiyatım, Hıristiyan Balkan devletlerinin provoke etmek istedikleri gibi bir savaşın doğu dünyasında bundan öncekilerin sebep olduklarından çok daha büyük bir değişim yaratacağı yönünde olacaktır.

³⁵ Nitekim savaşın başlamasıyla birlikte gerek Osmanlı kamuoyunda gerekse Hint Müslümanları arasında bu savaşın yeni bir "Haçlı" saldırısı olduğu inancı yerleşmeye başlamıştı. Aynı şekilde Osmanlı basınında da bunun bir inançlar mücadelesi olduğuna dair çeşitli görüşler dile getirilmişti. Dönemin ünlü Türkçü aydınlarından Ahmed Agayef, savaşın "Hilâl ve Salîb Cidâli" olduğunu ileri sürüyordu. Agayef'e göre, dokuz yüz yıllık bir süreçte gerçekleşen ilerlemelere rağmen Batı düşüncesinde Müslümanlara yönelik herhangi bir değişiklik olmamıştı. Agayef daha sonra sözlerini şöyle sürdürüyordu: "Şu mücadele hakikaten hilâlin, İslamiyetin son ve müdhîş bir tecrübesidir... İşte şu hal, şu hakikat bizim bütün vazifemizi bütün mükellefiyetimizi tayin ediyor. Lazım olursa yalnız erkeklerimiz değil, kadınlarımız da muharebe edecekler! Zira açılmış olan cidâl, namus-ı ekber mukâtelesidir!" **Tasvir-i Efkâr**, 20 Teşrin-i evvel 1912.

³⁶ **Tasvir-i Efkâr**, 22 Haziran 1913.

Biz Müslümanlar İngiltere'nin adalet anlayışına ve gücüne çok güveniyoruz. Ve biz İngiltere'nin bunu yapabileceğine inanıyoruz. Müttefikleri olsun ya da olmasın, Müslüman vatandaşlara sahip İngiliz hükümeti, onların fikirlerine bir noktaya kadar danışmalı, Balkan ülkelerini mantıklı olmaya ikna etmeli ve de doğuda Hıristiyanlar ve Müslümanların öfkelelerini alevlendirmek üzere planlanan ve alevlendiren acımasız zulümlere dur demelidir.”³⁷

The Times gazetesi, 8 Ekim 1912 tarihli “Hintli Müslümanlar Arasında Heyecan” başlıklı haberinde ise Bengal’de düzenlenen ve binlerce Müslümanın yanı sıra çok sayıda Hindu’nun da yer aldığı bir mitingden bahsetmekte ve Hıristiyan güçlerin Müslüman ülkelere yönelik saldırıların kınandığı bildirilmektedir. Times gazetesinin verdiği habere göre aynı günlerde Balkanlardaki durumla ilgili bir toplantı düzenleyen Hindistan Müslüman Birliği de önemli kararlar almıştı. Buna göre; “İnançlar Savaşı”na yol açabilecek karışıklıkları kışkırtma eğilimindeki Balkan devletlerinin hareketinin onaylanmadığı, Osmanlı Devleti’nin Makedonya’da geniş çaplı bir reform programına giriştiği bir sırada Türkiye’nin içişlerine karışılmasının protesto edildiği, Osmanlı topraklarının dağılmasına yol açabilecek ve Müslümanların tepkisini çekebilecek büyük güçlerin herhangi bir hareketine karşı olunduğu ve son olarak ise savaş sürecinde ortaya çıkabilecek ihtiyaçların karşılanması için İngiltere ve Hindistan’da bir fon açılacağı bildirilmektedir.³⁸

İngiltere, Balkanlardaki krizin muhtemel bir Avusturya - Rusya savaşına neden olabileceğinden ve bunun tüm Avrupa’yı sarsacağından da endişelenmekteydi. Bu nedenle Londra Hükümeti, savaşın Balkan ulusları ile Osmanlı Devleti arasında sınırlı kalmasını istemekte³⁹ ve hem Osmanlı Devleti’ne karşı oluşturulan ittifaka, hem de Rusya’nın Balkan siyasetine açık destek vermekten kaçınmaktaydı.⁴⁰

Bu arada 1912 Ekim’inde başlayan ve yaklaşık 8 ay süren savaşın ilk aşaması; batıda Arnavutluk kıyılarından doğuda İstanbul’un 32 kilometre yakınına, Makedonya’nın en kuzeyinden orta Yunanistan’da Teselya’ya kadar 170.000 kilometrekarelik bir alanda cereyan etmiş ve Osmanlı Devleti hemen bütün cephelerde ağır yenilgilere uğramıştır.⁴¹

Savaşı kaybeden Osmanlı Devleti, 30 Mayıs 1913’te Londra’da imzalanan barış antlaşmasına göre; Gelibolu Yarımadası dışındaki tüm Trakya, Edirne dâhil olmak üzere Bulgaristan’a bırakılmak zorunda kalmış, Makedonya’nın diğer kısımları ise Yunanistan ve Sırbistan arasında paylaşılmıştır.⁴² Ancak Balkan devletlerinin belki de daha önce hayal dahi etmedik-

³⁷ **The Times**, Sep 20, 1912.

³⁸ **The Times**, Oct 8, 1912. Hindistan Müslümanları, mitingler düzenlemek, boykotlar yapmaktan başka savaştan etkilenen Müslümanlara yardım edilmesi için Osmanlı Devleti’ne para, hatta gönüllü asker ve sağlık heyeti gönderme gibi faaliyetlerde de bulunmuşlardır. **The Guardian**, Nov 09, 1912; **Tasvir-i Efkâr**, 19 Kanun-ı evvel 1912; Azmi Özcan, **Pan-İslamizm: Osmanlı Devleti, Hindistan Müslümanlar ve İngiltere (1877-1914)**, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 1997, s. 207.

³⁹ Önder Kocatürk, **age**, s. 109.

⁴⁰ **The Times**, Sep 20, 1912.

⁴¹ Mehmet Okur, **agm**, s. 615.

⁴² Ancak Sırbistan savaşta ele geçirdiği yerleri barış sürecinde pek koruyamamıştı. Zira Sırbistan’ın birden bire genişleyip, Arnavutluk’u işgal etmesi ve Adriyatik’e inmesi Avusturya ve

leri toprak kazançları ve daha da ileri giderek Makedonya'ya tek başına sahip olma isteği İkinci Balkan Savaşı'na neden oldu.⁴³

Esasında Londra Antlaşması'nın fazla uzun sürmeyeceği tarafların birbirlerine karşı düşmanca tutumundan belli oluyordu. Hatta gerginliğin farkında olan büyük devletler, özellikle barışın devam etmesi için tarafları yeniden bir araya getirmeye çalıştı.⁴⁴ Fakat ne Bulgaristan geri adım attı ne de Sırbistan ve Yunanistan taleplerinden vazgeçti.⁴⁵

Sırbistan'a göre, batı Makedonya'nın tamamından Arnavutluk sınırlarına kadar uzanan bölgenin Bulgaristan'a kalması Balkanlarda Bulgar hegemonyasına neden olacaktır. Bu durumun Sırbistan'ın ekonomik bağımsızlığını tehlikeye sokacağını, kuzeyde ve güneyde güçlü komşularla sıkıştırılacağını ve deniz bağlantısı olmayan Sırbistan'ın hiçbir zaman bağımsız bir devlet olamayacağını ileri sürüyordu.⁴⁶

Siyasî ve ekonomik sebepler ileri süren Sırbistan, Bulgar Hükümeti'nden 13 Mart tarihli antlaşmayı tanımamasını istedi.⁴⁷ Bulgaristan'ın bu talebi geri çevirmesi, iki ülke arasındaki ilişkileri tamamen koparıırken, Sırbistan'da hükümet krizine neden olmuş ve Başbakan M. Pashitch istifa etmek zorunda kalmıştı.⁴⁸

Haziran başında Sırbistan ve Yunanistan, Bulgaristan ile ayrı ayrı barış yapmamak ve sınırlarını Vardar üzerinde sabitleştirmek için bir mütareke imzaladılar. Bulgaristan bunu reddettiği takdirde ortak bir askeri harekât başlatacaklardı. Bu gizli pazarlıkları öğrenen Rusya devreye girmek istedi ise de Bulgaristan kabul etmedi. Makedonya üzerindeki toprak iddialarını kabul etmeyen Bulgaristan, 29 Haziran 1913'de Yunanistan ve Sırbistan'a karşı askerî harekâta geçti. Sırp ve Yunan Hükümeti, Belgrat Hükümeti'ni daha önce imzaladıkları anlaşmalara uymayacağını bildirmeden saldırıya geçmesi nedeniyle sert bir şekilde kınadıklarını ve bütün ilişkilerini kestiklerini bildirdiler.⁴⁹

The Times gazetesi Osmanlı Devleti'ne karşı ortak harekete geçen Balkan devletlerinin bu kez birbirleriyle mücadeleye girişmesine bu devletler arasındaki ihtirasın neden ol-

---

İtalya'yı endişelendirdiğinden bu iki devlet Adriyatik sahilinde Arnavutluk Devleti'nin kurulmasını sağlayarak Sırbistan'ın önünü kestiler. Ahmet Halaçoğlu, **Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)**, TTK Yayınları, Ankara 1995, s. 17; Fahir Armaoğlu, *age*, s. 680.

⁴³ **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Osmanlı Devri Balkan Harbi, II. Cilt 2. Kısım, 2. Kitap, Şark Ordusu, İkinci Çatalca Muharebesi ve Şarköy Çıkarması**, Genelkurmay ATASE Yayınları, Ankara 1993, s. 380.

⁴⁴ İngilizlerin Londra Barışı'nı koruma girişiminden memnun kalan Karadağ delegesi Cont Voinovitch, konferansta bir araya gelen delegelere veda konuşması yaparken barışa katkılardan dolayı teşekkür etti. **The Times**, Jun 10, 1913.

⁴⁵ **The Times**, Jun 10, 1913.

⁴⁶ **The Times**, Jun 21, 1913.

⁴⁷ Sırbistan, Makedonya'da Türk Garp ordusunun yenilmesinde ve Edirne'nin düşmesinde büyük rolü olduğunu, ayrıca Arnavutluğun bağımsız bir devlet olarak ortaya çıktığını, bu durumun Adriyatik sahilinde kendisi için önceden düşünülen payın şimdi çok azaldığını ileri sürerek kaybının giderilmesini istiyordu.

⁴⁸ **The Times**, Jun 23, 1913.

⁴⁹ **The Times**, Jul 7, 1913;

duğunu yazmakta ve genel durumu “..Balkan Krallıkları birbirlerine öylesine nefret duyuyorlar ki, dünyada ve Avrupa’da neler olup bittiğinin farkında bile değiller...” diye nitelemektedir.⁵⁰

Bu kez Romanya’nın da iştirak etmesiyle yeni bir boyut kazanan bu savaşa, Edirne’yi kurtarmak isteyen Osmanlı Devleti de katılınca Bulgar ordusu bütün cephelerde ağır yenilgiler almaya başladı ve barış istemek zorunda kaldı (Ağustos-Eylül 1913).

Büyük devletlerin gözlemciliğinde Temmuz 1913 sonunda Bükreş’te toplanan Romanya, Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ delegeleri 10 Ağustos’ta barış antlaşmasını imzaladılar. Times muhabirinin bildirdiğine göre, Bulgaristan delegeleri rakiplerince dayatılan barış metnini imzalamamak için son ana kadar direndi.⁵¹ Ancak özellikle Romanya’nın baskısı üzerine kabul etmek zorunda kaldı.⁵²

Bu antlaşma ile Bulgaristan bütün rakiplerine toprak bırakıyordu. Son başarılarında aldıkları topraklar arasında bir tek Strumitsa vadisi ve Trakya’nın bir bölümü Bulgaristan’ın elinde kalıyordu. Romanya Dobruca’yı, Sırbistan Makedonya’nın büyük bir bölümünü alıyor, Yeni Pazar Sancağı’nı da Karadağ ile paylaşıyordu. Yunanistan ise, Makedonya’nın kalan kısmını, oldukça önemli Kavala Limanı da dâhil olmak üzere Batı Trakya’yı alıyordu.⁵³

Bulgaristan, 29 Eylül 1913 tarihli İstanbul Antlaşması ile de Edirne’yi Osmanlı’ya geri veriyordu.⁵⁴ Bu savaş sonucunda Osmanlı Devleti, 14 Kasım 1913’de Yunanistan’la Atina Antlaşması’nı⁵⁵, 13 Mart 1914’de de Sırbistan ile yine İstanbul Antlaşması’nı imzalanmıştır.⁵⁶

⁵⁰ **The Times**, Jul 08, 1913.

⁵¹ Kievskaya Misl gazetesi muhabiri Troçki ise anılarında Bulgarların muhataplarının isteklerine çarçabuk boyun eğdiğini, hatta Bulgaristan içinde bulunan Romenlerin kültürel haklarına güvence verirken, Romanya’da yaşayan Bulgarlar için aynı şeyi talep etmeyi unuttuğunu yazmaktadır. Troçki, **age**, s. 525.

⁵² **The Times**, Aug 07, 1913.

⁵³ **The Times**, Aug 07, 1913; Yusuf Hikmet Bayur, **Türk İnkılâbı Tarihi II, Trablusgarp ve Balkan Savaşları, Osmanlı Asyası’nın Paylaşılması için Anlaşmalar, Kısım II, Balkan savaşları**, TTK Yayınları, Ankara 1991, s. 463; Matthew Smith Anderson, **age**, s. 310; Mehmet Hacısalihoğlu, **Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2008, s. 416.

⁵⁴ Stanford J. Shaw-Ezel Kural Shaw, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, İkinci Cilt, Reform, Devrim ve Cumhuriyet: Modern Türkiye’nin Doğuşu, 1808-1975** (Türkçesi: Mehmet Harmanlı), E Yayınları, İstanbul 1983, s. 358; Yusuf Hikmet Bayur, **age**, s. 482; **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Osmanlı Devri Balkan Harbi, II. Cilt 2. Kısım, 2. Kitap**, Genelkurmay ATASE Yayınları, s. 511; Togay Seçkin Birbudak, **Balkan Savaşlarında Edirne**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2008, s. 135-139.

⁵⁵ Bu antlaşmaya göre; Osmanlı Devleti; Ege Adalarının büyük bir bölümü Yunanistan’a bırakmış, Mora Yarımadasındaki Yunan işgalleri ile Girit’in ilhakını tanımıştır. Hüseyin Pazarıcı, **Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü**, Ankara 1992, s. 72-73; **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Osmanlı Devri Balkan Harbi, II. Cilt 2. Kısım, 2. Kitap**, s. 519; Ömer Seyfettin, **Balkan Harbi Hatıraları** (Haz: Tahsin Yıldırım), DBY Yayınları, İstanbul 2011, s. 114.

İkinci Balkan savaşı sonunda imzalanan barış antlaşmaları büyük devletler tarafından kabul edilmekle beraber, barışın kalıcılığı konusunda endişe duymaktaydılar.⁵⁷ 11 Ağustos 1913 tarihli *The Times* gazetesi, "Balkanlarda Barış" başlıklı değerlendirmesinde, özellikle Rusya ve Avusturya-Macaristan arasındaki görüş farklılığına dikkat çekmektedir. Rusya, Bulgaristan'ı koruyan bir politika izlerken, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Sırbistan'ın büyümesini durdurmayı, Bulgaristan'ın da kendi nüfus sahası içinde kalmasını istiyordu.⁵⁸

Rusya, Osmanlı Devleti'nin Edirne'yi ele geçirmesini kabul edilememesini ve büyük devletlerden Osmanlı Devleti'ne özellikle ekonomik baskı uygulanmasını isterken İngiltere, Türkiye'nin Edirne'den öteye geçmediği sürece Avrupa için problem teşkil etmeyeceği görüşünü savunuyor ve Adalar Denizi'ndeki Türk varlığının sona ermiş olmasının Avrupa için büyük önem arz ettiğini ifade ediyordu.⁵⁹ Fransa ise bu antlaşmanın bir daha değişmemesi gerektiği görüşündeydi.⁶⁰

SONUÇ

Balkan toplumları arasında çeşitli etkenlerden doğan derin ihtilaf, bir birlerine karşı ihtirası körüklemiş ve nesilden nesile husumet aşılamışlarına yol açmıştı. Ancak adil ve kuvvetli bir yönetim bu ihtirasları bastırabilir, onlara yaşama imkânı verebilirdi. Türkler uzun yıllar bu rolü üstlenmiş, bölgeyi asırlarca sulh ve sükût içerisinde yönetmişlerdir. Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma süreci ise, onların küllenmiş ihtiraslarını gün yüzüne çıkardığı gibi bu bölgede büyük bir boşluk da meydana getirdi. Balkan devletleri bu boşluğu doldurmak için birbirleriyle acımasız bir yarışa girdi. Bu yarışta bir birlerine karşı olan geçici bağlaşımları, kazandıkları zaferden sonra tabii olarak hemen unuttular. Her biri ortada sahipsiz kalan bu toprakları kendilerine mal etmek istiyorlardı.

Balkan devletleri arasında mevcut olan bu ezeli kin ve ihtiras ateşini körükleme de Avrupa siyasetinin de etkisi büyüktü. Öteden beri birçok harplere sebebiyet veren Orta Doğu ve Balkan anlaşmazlıkları bu sefer bu muharebelerde kendini göstermişti. Avrupa devletlerinin politikalarını irdeleyen siyasi tarihçilerin genel kanaati odur ki, Balkan savaşlarının hakiki sebeplerinden biri, belki birincisi, ne din ne de dil-kültür veya sınır meseleleridir. Asıl sebep, daimi surette hiçbir zaman birleşmeyen Avrupa siyasetinin, Balkanlar üzerinde müsait bir zemin bulması ve kendi emelleri ile milli çıkarlarına göre onları alet ederek ve isteklerine yardımcı olarak onları kullanmaktan ileri gelmekteydi.

⁵⁶ Sırbistan ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan antlaşmada, Sırbistan sınırları içerisinde kalan Türklerin durumu görüşülmüştür. **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Osmanlı Devri Balkan Harbi, II. Cilt 2. Kısım, 2. Kitap**, s. 524; Ömer Seyfettin, **age**, s. 114.

⁵⁷ **The Times**, Aug 07, 1913.

⁵⁸ **The Times**, Aug 11, 1913.

⁵⁹ Bu sebepten olsa gerek Birinci Balkan Savaşı sonunda imzalanan barış antlaşmalarının bozulması Londra'da endişe ile karşılanmış, II. Balkan Savaşında Osmanlı ordularının daha fazla ilerlememesi için Babıali'ye yoğun baskı yapmıştı. **The Times**, Aug 7, 1913; **The Times**, Aug 14, 1913.

⁶⁰ **The Times**, Aug 14, 1913.

KAYNAKÇA

- AĞANOĞLU H.Yıldırım, **Balkanlardan Cumhuriyet'e Balkanların Makûs Talihi, Göç**, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2001.
- AKMAN Halil, **Paylaşılamayan Balkanlar**, IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2006.
- ANDERSON Matthew Smith, **Doğu Sorunu 1774-1923** (Çev.: İdil Eser), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001.
- ARMAOĞLU Fahir, **19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)**, TTK Yayınları, Ankara 1997.
- Balkan Gazetesi**
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi**, Meclis-i Vükela Kararı, Dosya No: 170, Gömlek No: 4. / 29 Eylül 1328.
- BAYUR Yusuf Hikmet, **Türk İnkılâp Tarihi, Cilt: II, Trablusgarp ve Balkan Savaşları Osmanlı Asyası'nın Paylaşılması için Anlaşmalar, Kısım: I, 1911 Başından Balkan Savaşı'na Kadar**, TTK Yayınları, Ankara 1991.
- , **Türk İnkılâbı Tarihi II, Trablusgarp ve Balkan Savaşları, Osmanlı Asyası'nın Paylaşılması için Anlaşmalar, Kısım II, Balkan savaşları**, Ankara 1991.
- BİRBUDAK Togay Seçkin, **Balkan Savaşlarında Edirne**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2008.
- CASTELLAN Georges, **Balkanların Tarihi, 14-20. Yüzyıl** (Çev.: Ayşegül Yaraman-Başbuğu), Milliyet Yayınları, İstanbul 1995.
- ÇETİNKAYA Y. Doğan, **1908 Osmanlı Boykotu, Bir Toplumsal Hareketin Analizi**, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.
- GLENNY Misha, **Balkanlar, 1804-1999, Milliyetçilik Savaş ve Büyük Güçler Balkanlar** (Türkçesi: Mehmet Harmancı), Sabah Kitapları, İstanbul 2001.
- HACISALİHOĞLU Mehmet, "Makedonya", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 27, İstanbul 2003.
- , **Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2008.
- HALAÇOĞLU Ahmet, **Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)**, TTK Yayınları, Ankara 1995.
- HAMZAOĞLU Yusuf, **Balkan Türklüğü I**, Ankara 2000.
- HAYTA Necdet – BİRBUDAK Togay Seçkin, **Balkan Savaşlarında Edirne**, Ankara 2010.
- KABASAKAL Hüseyin, **Balkan Harbi (1912-1913)**, Genelkurmay ATASE Yayınları, Ankara 1979.
- KERİMOĞLU Hasan Taner, **İttihat-Terakki ve Rumlar (1908-1914)**, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul 2009.
- KOCATÜRK Önder, **Osmanlı-İngiliz İlişkilerinin Dönüm Noktası (1911-1914)**, İlişkilerin Bozulması ve İlk Krizler, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2011.
- KURAN Ahmed Bedevî, **Osmanlı İmparatorluğu'nda İnkılap Hareketleri ve Milli Mücadele**, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2012.

KURAT Akdes Nimet, **Rusya Tarihi, Başlangıçtan 1917'ye Kadar**, TTK Yayınları, Ankara 1987.

MCCARTY Justin A., **Osmanlı'ya Veda, İmparatorluk Çökerken Osmanlı Halkları** (Çev.: Mehmet Tuncel), İstanbul 2006

OKUR Mehmet "Balkan Savaşları", **Balkanlar El Kitabı I, Tarih**, (Der.: Osman Karatay-Bilgehan A. Gökdağ), Karam Araştırma ve Yayıncılık, Ankara, 2006.

-----, "XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'ne Yönelik Emperyalist Rekabet", **IV. Türkiye'nin Güvenliği Sempozyumu (Tarihten Günümüze Dış Tehditler)**, Elazığ 16-17 Ekim 2003, Fırat Üniversitesi Yayınları, Elazığ 2004.

Ömer Seyfettin, **Balkan Harbi Hatıraları** (Haz: Tahsin Yıldırım), İstanbul 2011.

ÖZCAN Azmi, **Pan-İslamizm: Osmanlı Devleti, Hindistan Müslümanlar ve İngiltere (1877-1914)**, İslam Araştırmaları Yayınları, Ankara 1997.

SAGAY Reşat, **XIX. ve XX. Yüzyıllarda Büyük Devletlerin Yayılma Siyasetleri ve Milletlerarası Önemli Meseleler**, İş Bankası Yayınları, İstanbul 1977.

SHAW Stanford J., - Shaw Ezel Kural, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, İkinci Cilt, Reform, Devrim ve Cumhuriyet: Modern Türkiye'nin Doğuşu, 1808-1975** (Türkçesi: Mehmet Harmancı), E Yayınları, İstanbul 1983.

Tasvir-i Efkâr

The Guardian

The Times

TROÇKİ Lev, **Balkan Savaşları** (Çev.: Tansel Güney), İş Bankası Yayınları, İstanbul 2012

Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Osmanlı Devri Balkan Harbi, II. Cilt 2. Kısım, 2. Kitap, Şark Ordusu, İkinci Çatalca Muharebesi ve Şarköy Çıkarması, Genelkurmay ATASE Yayınları, Ankara 1993.

UÇAROL Rifat, **Siyasi Tarih (1789-1994)**, Fizik Yayınevi, İstanbul 1995.

YERASİMOS Stefanos, **Milliyetler ve Sınırlar, Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu** (Çev.: Şirin Tekeli), İletişim Yayınları, İstanbul 1995.